

AZ ÉPÍTÉS-FÖLDTANI DOKUMENTÁCIÓS TÉRKÉPEK JELENTŐSÉGE

Dr. Szabényi Lajos
Magyar Állami Földtani Intézet

A korszerű földtani térképszerkesztésnek - dokumentációs szempontból - egyik legfontosabb célkitűzése, hogy a tényleges észlelési adatok elkülöníthetők legyenek a szerkesztett adatoktól, vagyis a következtetésektől. Ezt az elvet meg lehet valósítani egy-egy térképlapon belül is, ha az adatsűrűség megengedi. Atlaszok esetében pedig a dokumentáltságról jó áttekintő képet már csak önálló dokumentációs térkép alapján nyerhetünk.

A dokumentációs térkép feladatát az alábbi három fő pontban foglalhatjuk össze:

1. A térképi anyag bármikor tovább fejleszthető legyen az újabb adatokkal. anélkül, hogy ismételten adattári, irodalmi kutatást kelljen végezni a területre vonatkozó kutatási létesítmények és megfigyelési helyek megismerése céljából.
2. Biztonsággal elkerülhető legyen, hogy terepi feltáró munkákat (pl. furás) vagy laboratóriumi vizsgálatokat feleslegesen végezzenek vagy megismételjenek.
3. A térkép, vagy térképsorozat ismeretességi foka, hitelessége, megbízhatósága magáról a térképről is lemérhető legyen (pl.: adatsűrűség, feltárás, kutatás mélysége).

Az országban jelenleg készülő építésföldtani térképeknél igen eltérő tartalmat és megnevezést találunk a dokumentációs térképlapra, vagy -lapokra, így:

dokumentációs térkép
megkutatottsági térkép
feltárási és műszaki állapot térkép
földtani, vízföldtani észlelési térkép
vagy csak egyszerűen:
furáspont térkép készült.

A Központi Földtani Hivatal (KFH) által 1971-ben "kézirat gyanánt" nyomtatásban közreadott "Irányelvek a 10 000-es méretarányú mérnökgeológiai térképezéshez és térképszerkesztéshez" c. anyag az "észlelési térkép" megnevezést használja. Összefoglalva a legfontosabb tartalmi előírásokat a dokumentációs térképnek tartalmaznia kell:

- a/ a kézirat lezárásának időpontját
- b/ felszíni, felszínalatti természetes és mesterséges feltárásokat
- c/ észlelt földtani szerkezeti elemeket
- d/ mérések szelvényvonalait
- e/ mintavételi helyeket
- f/ gazdaságföldtani adatokat.

Az irányelvek szelleméből egyértelmű, hogy a dokumentációs térképnek az összes fenti adatot fel kell tüntetnie és ha ez a térkép méretarányában nem lehetséges, akkor a sűrűn megkutatott területről nagyobb léptékű térkép kivágatot kell készíteni. Ezt a térkép-kivágatos rendszert eddig csak az Eger város építésföldtani térképeinél láttuk alkalmazni. Nem valószínű, hogy máshol erre még nem lett volna szükség.

A KFH irányelvek megengedik, hogy az észlelési térképek tematikus bontásban is készüljenek (furáspont térkép, földtani, geomorfológiai térkép stb.).

Véleményem szerint a dokumentáltság, illetőleg a fenn említett három alapelv biztonsággal csak egy térképlapon összesített teljes észlelési anyag feltüntetésével oldható meg.

'Az 1970-ben a KFH által kiadott "Budapest építésföldtani térképezési programja" az észlelési térképet összevonja a műszaki állapot térképpel. Ez nagyon hasznos lehet, hiszen minden építmény, művelési ág dokumentumként szerepelhet az építkezési lehetőségek szempontjából.

A mindent egybefoglaló dokumentációs térkép nem helyettesítheti az egyes tematikus térképváltozatok speciális észlelési hely adatait, - ezekre ott szintén szükség van, mert hiszen ezek alapján kell történnie a szerkesztésnek. A tematikus térképen a szerkesztéshez figyelembe vett észlelési hely mellett fel kell tüntetni a tényleges mérési adatot, vagy adatok átlagát, aminek alapján a szerkesztés történt. A dokumentációs térkép már csak az összes tematikus térkép észlelési helyeit összesíti, de lehetőség szerint osztályozva, súlyozva, megfelelő jelekkel (pl. mélység kategóriák, mintázás, vizsgálat megbízhatósága szerint).

Az előbb felsorolt dokumentációs térképre vonatkozó megnevezések különböző tartalmat nem egységesen takarnak. Több esetben a legszélesebb megjelölésnek tűnő "dokumentációs térkép" is csak egy egyszerű furáspont térképet takar.

Az MFT Mérnökgeológia-Építésföldtani Szakosztály térképbe-mutatóján 8 terület térképei szerepeltek, ezek közül csak Eger város és a Balaton környéki építésföldtani térképsorozatok adnak teljességre törekvő dokumentációs térképet.

A legtöbb terület dokumentációs lapja csak egyszerű furáspont-térkép. Ez nem jelenti azt, hogy a térképsorozat csak ezek alapján készült.

Az egyes tematikus változatok egyéb speciális észlelési helye azokból többnyire lokalizálható.

Érdemes megemlíteni a dokumentációs térképnek egy speciális változatát, melyet Salgótarján építésföldtani térképsorozatában találhatunk, - a megkutatottsági térkép. Ez kü-

lönösképen akkor hasznos, ha az összes lap területét, - ki-
sebb méretarányban - egy lapon összesítve adja meg. Nem egy-
szerű feladat, mert magában egy furáspont sűrűségi térkép nem
ad valós képet, főként hegyvidéki területen, ahol a természe-
tes feltárások sem hanyagolhatók el. E térkép jelentősége a
további kutatások tervezéséhez ad jó áttekintő képet.

Még egy szempontra szeretném felhívni a figyelmet a térképek
továbbfejlesztése szempontjából, ami a jelenlegi sokszoro-
sítási lehetőségekből származik. A dokumentációs térkép min-
den jelét úgy válasszuk meg, hogy az fekete-fehér másolatban,
vagy nyomtatásban is egyértelműen olvasható és felhasználható
legyen. Ezzel igen sok időt és költséget takaríthatunk meg. A
térképek továbbfejlesztése, újabb, vagy csak a régebbi kuta-
tások alapján nem utolsó sorban a sorozat tematikus térképe-
inek szerkesztése is ezeken a fekete-fehér másolatokon old-
ható meg a legcélszerűbben.

A Szakosztály térképbemutatóján látott térképek azt hiszem
mindenkit meggyőznek arról, hogy a dokumentációs térkép ak-
kor tölti be igazán hivatását, ha az összes adatszerzési he-
lyet megadja egy lapon összesítve. Csak így lehet gyorsan
biztonsággal meghatározni egy terület ismeretességi fokát.
Vagy így lehet megtudni, hogy egy tervezett építési terület-
hez milyen észlelési, vizsgálati adatok állhatnak rendelkez-
ésre. Azonnal látható hol van, vagy nincs szükség újabb ész-
lelésre, vagy terepi feltárássra.